

ЗАСТАВА ЯК ЗАПОБІЖНИЙ ЗАХІД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У ст. 2 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) зазначено, що завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до кримінальної відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [1]. На даний час існуючі положення даного нормативно-правового акту щодо такого запобіжного заходу як застава не повністю відповідають вказаним завданням, зокрема в частині забезпечення прав, свобод та законних інтересів особи. Цим і зумовлюється актуальність даної тематики.

Відповідно до ст. 182 КПК України застава полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок, визначений в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у дохід держави в разі невиконання обов'язків [1].

Чинним законодавством встановлено, що застава може застосовуватись і як самостійний запобіжний захід і як альтернатива тримання під вартою (ч.3 ст. 183 КПК України). При визначенні слідчим суддею, судом розміру застави повинні враховуватися обставини кримінального провадження, майновий та сімейний стану підозрюваного, обвинуваченого. Встановлений розмір застави повинен гарантувати виконання покладених на таких осіб обов'язків та не повинен бути завідомо непомірним для них [1].

Варто зазначити, що при застосуванні будь-якого запобіжного заходу потрібно враховувати майновий та сімейний стан підозрюваного чи обвинуваченого. Проте, формулюючи підстави застосування застави, законодавець наголошує на необхідності їх з'ясування окремо. Застосування такого прийому юридичної техніки є не випадковим, зважаючи на особливу мету застави як запобіжного заходу – попере-

дження можливої протиправної поведінки особи або перешкоджання її виникненню за допомогою загрози застосування фінансової санкції [2, с. 52]. Також, в контексті вирішення питання про обрання застави, ці фактичні обставини мають відзначатися більшою конкретизацією. Відсутність останньої у положеннях ч. 4 ст. 182 КПК України на практиці призводить до неповного з'ясування та формального врахування майнового або сімейного стану особи при застосуванні застави [3, с. 82].

Чіткого визначення поняття «майновий стан», ні кримінальне ні цивільне законодавство України не містить. Зокрема, про це зазначено у Наказі Міністерства юстиції від 23.03.2009 № 525/5 «Про затвердження Методичних рекомендацій стосовно суб'єктів, які мають право на отримання інформації з Реєстру прав власності на нерухоме майно». Однак, у нормативно-правовому актів вказується, що здійснивши аналіз юридичної природи цього поняття, можна зробити висновок, що під поняттям «майновий стан» слід розуміти сукупність належних особі майнових прав та обов'язків [4]. Тут також доцільно звернутися до положень Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» у якому зазначається, що майном, яке може оцінюватися, вважаються об'єкти в матеріальній формі, будівлі та споруди (включаючи їх невід'ємні частини), машини, обладнання, транспортні засоби тощо; паї, цінні папери; нематеріальні активи, в тому числі об'єкти права інтелектуальної власності; цілісні майнові комплекси всіх форм власності, а майновими правами визначено будь-які права, пов'язані з майном, відмінні від права власності, у тому числі права, які є складовими частинами права власності (права володіння, розпорядження, користування), а також інші специфічні права (права на провадження діяльності, використання природних ресурсів тощо) та права вимоги [5]. Спираючись на викладені положення можна сказати, що при призначенні розміру застави варто враховувати не лише наявні у підозрюваного чи потерпілого грошові кошти, але й вартість рухомого та нерухомого майна, яке перебуває у власності вказаних осіб.

Існують думки, що розмір застави повинен також бути співрозмірним з розміром завданої шкоди. З таким положенням важко погодитися, оскільки по-перше, положення КПК України не містять будь-яких вказівок на це, по-друге, розмір завданої шкоди може бути в рази більшим ніж той, який підозрюваний чи обвинувачений можуть реально відшкодувати.

Також потрібно вказати на те, що визначення розміру застави, спираючись тільки на майновий стан підозрюваного чи обвинуваченого здається не зовсім виправданим. Відповідно до ч. 2 ст. 182 КПК України застава може бути внесена як самим підозрюваним, обвинуваченим, так і іншою фізичною або юридичною особою (заставадавець) [1]. Спираючись на вказане положення доцільно було

б передбачити і положення про те, що при призначенні застави, якщо вона вноситься не підозрюваним чи обвинуваченим, потрібно також враховувати майновий стан іншої особи, яка вносить заставу, адже можливі випадки, коли особа, яка вносить заставу (особливо, якщо це близький родич підозрюваного чи обвинуваченого) ладна віддати все своє майно в рахунок внесення застави. Фактично виходить, що суд ставить таку особу у скрутне матеріальне становище.

Визначення розміру застави належить до виключної компетенції суду. Тобто, інші суб'єкти кримінального провадження не уповноважені на прийняття подібних рішень. Визначаючи її розмір суд повинен досліджувати і спиратися лише на обставини, встановлені законодавством. У практиці є випадки, коли слідчий суддя чи суд, отримуючи клопотання слідчого, прокурора про призначення щодо підозрюваного, потерпілого запобіжного заходу у вигляді застави, не аналізуючи і не посилаючись на вказані у КПК України вимоги до розміру застави, призначав розмір останньої, який був вказаний у клопотанні. Вважаємо, що така поведінка слідчого судді чи суду є неприпустимою, адже це порушення основних засад кримінального провадження.

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновки, що процедура призначення такого запобіжного засобу як застава і визначення її розмірів потребує вдосконалення. Вважаємо, що врахування вказаних пропозицій дозволить забезпечити дотримання засад кримінального провадження і належним чином виконати завдання кримінального процесу.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України, 2013. № 9-10, ст. 88.
2. Бабіч Л. М. Застава як вид запобіжного заходу у кримінальному судочинстві України: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Луганськ, 2014. 250 с.
3. Завтур В. А. Особливості доказування при розгляді та вирішенні слідчим суддею та судом клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження: дис. канд. юрид. наук.:12.00.09. Одеса, 2017. 251 с.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій стосовно суб'єктів, які мають право на отримання інформації з Реєстру прав власності на нерухоме майно: Наказ Міністерства юстиції від 23.09.2009 р. № 525/5. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v525_323-09.
5. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 // Відомості Верховної Ради України, 2001. № 47, ст. 251.

Ключові слова: застава, запобіжні заходи, розмір, майновий стан, уповноважений суб'єкт.

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач Степаненко А. С.